

THE SYMBOLIC STATUS OF THE "PIG" ZOONYM IN VIETNAMESE AND UZBEK CULTURES: A LINGUOCULTURAL ANALYSIS

Muydinova Gulnigorkhan,

1st-year Master's Student, TSUOS

Scientific Supervisor: PhD M. Umarova

Tashkent, Uzbekistan. Phone: +998 99 369 0130; e-mail: gulnigorxon09@gmail.com

Annotation: This article examines the symbolic status of the zoonym "pig" in Uzbek and Vietnamese cultures from a linguocultural perspective. The study demonstrates the influence of religious, historical, and economic factors on phraseological semantics; it compares the negative connotations shaped by Islam in Uzbek culture with the bipolar (positive and negative) symbolism linked to the 12-year animal calendar and rural economy in Vietnamese culture.

Keywords: linguoculturology, zoonym, pig, phraseological semantics, cultural symbolism, Uzbek language, Vietnamese language, religious connotation.

VYETNAM VA O‘ZBEK MADANIYATIDA “CHO‘CHQA” ZOONIMINING RAMZIY MAQOMI: LINGVOKULTUROLOGIK TAHLIL

Mo‘ydinova Gulnigorxon, TDSHU 1-kurs magistranti.

Ilmiy rahbar: PhD M.Umarova

Toshkent, O‘zbekiston. Tel: 993690130; e-mail: gulnigorxon09@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada vyetnam va o‘zbek madaniyatida “cho‘chqa” zoonimining ramziy maqomi lingvokulturologik nuqtai nazardan tahlil qilinadi. Tadqiqot diniy, tarixiy va xo‘jalik omillarining frazeologik semantikaga ta’sirini ko‘rsatadi; o‘zbek madaniyatida islom ta’sirida shakillangan salbiy konnotatsiyalar va vyetnam madaniyatida 12 hayvonli taqvim hamda qishloq iqtisodiyoti bilan bog‘liq ikki qutbli (ijobiy va salbiy) ramziylik qiyoslanadi.

Kalit soʻzlar: lingvokulturologiya, zoonim, choʻchqa, frazeologik semantika, madaniy ramziylik, oʻzbek tili, vyetnam tili, diniy konnotatsiya.

Tilning frazeologik qatlami xalqning tarixiy xotirasi, madaniy tajribasi va dunyo haqidagi tasavvurlarini jamlagan eng boy lingvistik boylik hisoblanadi. Frazeologik birliklar — muayyan tilning nafaqat leksik-grammatik, balki lingvomadaniy xususiyatlarini ham aks ettiruvchi tizimli birliklar sifatida lingvokulturologiya, qiyosiy tilshunoslik va kontrastiv frazeologiya sohalarining markaziy tadqiqot obyektiga aylandi. V.N.Teliyaning taʼkidlashicha, frazeologik birliklar — millatning “xotirasida” saqlanib qolgan madaniy maʼlumotlarning samarali shaklidir¹.

Zoonimlar — hayvonlar nomlarini bildiruvchi leksik birliklar — frazeologizmlar tarkibida alohida oʻrin egallaydi. Antropomorfizm mexanizmi orqali hayvon obrazlari insonning xulq-atvori, kayfiyati, tashqi koʻrinishi va ijtimoiy holati bilan bogʻliq koʻchma maʼnolar kasb etgan. V.V.Vinogradovning fikricha, frazeologik birliklarni faqat leksik-grammatik emas, balki madaniy-kognitiv hodisa sifatida tadqiq etish zarur².

Ushbu maqolada oʻzbek va vyetnam madaniyatidagi “choʻchqa” zoonimining ramziy maqomini lingvokulturologik tahlil qilish maqsad qilib qoʻyilgan. Bunday qiyosiy yondashuv har ikkala xalqning madaniy stereotiplari va frazeologik tafakkurini ochib beradi.

Oʻzbek madaniyatida “choʻchqa” obrazi:

Oʻzbek xalqi — tarixan islom diniga mansub xalq sifatida — choʻchqani harom va najas hayvon sifatida eʼtirof etadi. Qurʼoni Karimning “Maʼida” surasida choʻchqa goʻshtini isteʼmol qilish qatʼiy man etilgan. Bu diniy hukm, oʻz navbatida, ushbu hayvonni oʻzbek madaniy tasavvurida kuchli salbiy belgi sifatida oʻrnatdi: choʻchqa — iflos, najas, diniy jihatdan makruh hayvon. Mazkur ramziylik oʻzbek tilidagi frazeologik

¹ Телиа В. Н. Русская фразеология: семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты. — М.: Языки русской культуры, 1996. — 288 с.

² Виноградов В.В. Русская фразеология, её развитие и источники. — Л.: Наука, 1977. — 312 с.

birliklarda to‘liq aks etib, “cho‘chqa” zoonimiga asoslangan iboralar deyarli istisnosiz salbiy konnotatsiyaga ega.

X.Hamidovning tadqiqotlarida o‘zbek tilida hayvon obrazlarining antropomorfik funksiyasi batafsil yoritilgan: zoonim frazeologizmlarda hayvon muayyan sifatning ramziga aylanadi va bu ramziylik madaniy-diniy kontekst bilan bevosita bog‘liq³.

Bundan tashqari, o‘zbek qishloq xo‘jaligi madaniyatida cho‘chqa an’anaviy ravishda boqilmaydi — mol va qo‘y asosiy xonakilashtirilgan hayvonlar hisoblanadi. Shu sababli “cho‘chqa” obraziga nisbatan o‘zbek tilida iqtisodiy yoki mehnat bilan bog‘liq ijobiy frazeologik ma’nolar umuman mavjud emas. Sh.Usmanovning ta’kidlashicha, bunday diniy-madaniy cheklovlar frazeologik lug‘atning tarkibini bevosita shakllantiradi.

Vyetnam madaniyatida “cho‘chqa” obrazi:

Vyetnam madaniyati Konfutsiychilik, Buddaviylik va xalq diniyati ta’sirida shakllangan bo‘lib, cho‘chqa bu an’analarda harom hisoblanmaydi. Aksincha, cho‘chqa vyetnam qishloq iqtisodiyotining asosiy chorva turi bo‘lgan; oilaning farovonligi ko‘p hollarda cho‘chqa boqish darajasi bilan belgilangan. Trần Văn Minhning madaniy-etnografik tadqiqotida ta’kidlanishicha, cho‘chqa vyetnam qishloq hayotida baraka va ko‘payishning eng aniq moddiy ko‘rsatkichi bo‘lgan.

Vyetnam 12 hayvonli taqvimida (Thập nhị chi) cho‘chqa — oxirgi, ya’ni 12-belgi bo‘lib, “Hội yili”da tug‘ilganlar omadli, mehribon va farovon hayot kechiruvchi, deb hisoblanadi. Buddaviy ma’badlardagi bayramlarda cho‘chqa go’shti va boshi muqaddas ziyofat elementi sifatida xizmat qiladi.

Nguyễn Lânning frazeologik lug‘atida keltirilgan ma’lumotlarga ko‘ra, vyetnam tilidagi cho‘chqa frazeologizmlari ikki semantik yo‘nalishda rivojlangan: salbiy

³ Xamidov X.X. O‘zbek va ingliz tillarida zoonim komponentli frazeologizmlar: qiyosiy-tipologik tahlil. Filol. fan. bo‘yicha falsafa doktori (PhD) ... diss. — Toshkent, 2019. — 142 b.

(ifloslik, dangasalik, ahmoqlik) va ijobiy (boylik, baraka, serfarzandlik)⁴. Bu ikki qutbli ramziylik vyetnam frazeologiyasining o'ziga xos lingvomadaniy belgisi bo'lib, islom ta'sirida faqat salbiy yo'nalishda rivojlangan o'zbek frazeologiyasidan tubdan farq qiladi.

Qiyosiy lingvokulturologik tahlil: Ikki madaniyatning qiyosiy tahlili quyidagi asosiy farqlarni ko'rsatadi. Birinchidan, o'zbek madaniyatida cho'chqa ramziyligining asosi diniy: islom ta'limotida bu hayvon harom va najas sanaladi, shu sababli uning frazeologik ifodalari muqarrar ravishda salbiy. Vyetnam madaniyatida esa bunday diniy cheklov mavjud emas va cho'chqa ramziyligi iqtisodiy va kosmologik omillar bilan belgilanadi.

Ikkinchidan, semantik maydonning kenglik-torligi jihatidan farq katta: vyetnam tilida cho'chqa zoonimi salbiy (ifloslik, dangasalik, ahmoqlik, qaysarlik, baqiriqli nutq) va ijobiy (boylik, baraka, kuch-quvvat, semizlik ramzi) ma'nolarni qamrab oladi; o'zbek tilida esa deyarli faqat salbiy konnotatsiyalar qayd etilgan. Bu holat Sh.Rahmatullayevning frazeologik lug'atida ham tasdiqlangan: «cho'chqa» bilan bog'liq o'zbek iboralari mutlaq ko'pchilik hollarda salbiy baholash semasi bilan keladi⁵.

Uchinchidan, kognitiv asos jihatidan ham farq mavjud. O'zbek tilidagi cho'chqa frazeologizmlarining motivatsion negizi — diniy idrok va ifloslik stereotipi; vyetnam tilidagilarining motivatsion negizi esa — qishloq xo'jaligi kuzatishi, hayvonning tabiiy xatti-harakati va taqvim ramziyligi. Bu ikki xil kognitiv yo'l turli lingvomadaniy xaritalarni vujudga keltirgan.

Xulosa qilib aytganda, tahlil shuni ko'rsatadiki, bir xil zoonim — «cho'chqa» — ikki tilda tubdan farqli lingvomadaniy maqomga ega. O'zbek madaniyatida islom ta'sirida shakllangan salbiy ramziylik frazeologik birliklarning semantikasini to'liq

⁴ Nguyễn Lân. Từ điển thành ngữ và tục ngữ Việt Nam. — Hà Nội: NXB Văn hoá — Thông tin, 1993. — 432 tr.

⁵ Rahmatullayev Sh. O'zbek tilining izohli frazeologik lug'ati. — Toshkent: O'qituvchi, 1978. — 407 b.

belgilab bergan. Vyetnam madaniyatida esa 12 hayvonli taqvim va qishloq iqtisodiyoti ta'sirida cho'chqa zoonimi ikki qutbli — ijobiy va salbiy — konnotatsiyalar majmuini ifodalaydigan boy lingvomadaniy birlikka aylangan. Ushbu tafovut nafaqat tilshunoslik, balki madaniyatshunoslik va tarjimashunoslik uchun ham amaliy ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Телия В.Н. Русская фразеология: семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты. — М.: Языки русской культуры, 1996. —288 с.
2. Виноградов В.В. Русская фразеология, её развитие и источники. — Л.: Наука, 1977. — 312 с.
3. Хамидов Х.Х. О'zbek va ingliz tillarida zoonim komponentli frazeologizmlar: qiyosiy-tipologik tahlil. Filol. fan. bo'yicha falsafa doktori (PhD) ... diss. —Toshkent, 2019. — 142 b.
4. Rahmatullayev Sh. O'zbek tilining izohli frazeologik lug'ati. — Toshkent: O'qituvchi, 1978. — 407 b.
5. Trần Văn Minh. Văn hoá dân gian Việt Nam và biểu tượng động vật. — Hà Nội: NXB Dân tộc, 2015. —234 tr.
6. Nguyễn Lân. Từ điển thành ngữ và tục ngữ Việt Nam. — Hà Nội: NXB Văn hoá – Thông tin, 1993. — 432 tr.
7. Usmanova Sh. O'zbek va fransuz tillarida frazeologik birliklarning lingvomadaniy xususiyatlari. Filol. fan. bo'yicha falsafa doktori (PhD) ... diss. — Toshkent, 2018. — 138 b.
8. Kunin A.V. Kurs frazeologii sovremennogo angliyskogo yazika. —M.: Visshaya shkola, 1986. —336 s.